

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 140 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 20 straipsnyje įtvirtintas asmens laisvės neliečiamumo principas užtikrina, kad niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas. Pažymėtina, kad Konstitucijos 20 straipsnio 2 dalyje numatomas tik vienas sulaikymo pagrindas – asmens, užklupto padarius nusikalstamą veiką, sulaikymas, todėl visi kiti laikino asmens laisvės suvaržymo (įskaitant ir nusikaltimo vietoje sulaikytus asmenis) atvejai turi būti ne tik taikomi išimtiniais atvejais, bet ir su pakankamomis garantijomis bei aiškia jų teisėtumo, pagrįstumo kontrole. Priešingu atveju, toks sulaikymas ir aptartų sąlygų stokojantis laikino sulaikymo teisinis reglamentavimas potencialiai gali prieštarauti Konstitucijai. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK) yra reglamentuojami asmens laisvės suvaržymo pagrindai ir sąlygos, kurių egzistavimas suponuoja galimybę tiek laikinai, tiek ilgesnį laiko tarpą apriboti asmens laisvę (suėmimo ir laikino sulaikymo institutai), siekiant BPK 119 straipsnyje įtvirtintų kardomųjų priemonių tikslų. Neabejotina, kad asmens laisvės suvaržymas, nepriklausomai nuo jo taikymo termino, sukelia tokiam asmeniui itin neigiamus psichologinius ir fizinius išgyvenimus, todėl įstatymuose įtvirtintos procedūros bei pagrindai, kuriais suteikiama teisė valstybės subjektams apriboti asmens laisvę, privalo būti aiškūs, logiški, pagrįsti bei užtikrinantys, kad asmens teisės nebūtų varžomos daugiau, negu reikia baudžiamojo proceso tikslams pasiekti (proporcingumo principas). Kartu pažymėtina, kad įstatymuose privalo būti aiškiai reglamentuota asmens galimybė efektyviai teisinėmis priemonėmis gintis nuo jo laisvę apribojančių priemonių, užtikrinant asmens teisę kreiptis į teismą, kurią jis įgyvendina skundžiantis dėl neteisingo sulaikymo ar suėmimo (BPK 44 straipsnio 3 dalis). Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad BPK 140 straipsnyje įtvirtinto laikino asmens sulaikymo instituto reglamentavimas stokoja aiškumo ir neužtikrina pakankamos laikinai sulaikyto asmens teisių apsaugos. Laikino sulaikymo teisinio reglamentavimo aiškumo bei apibrėžtumo stoka sukuria teisinę galimybę nepagrįstai sulaikyti asmenis, kartu neįtvirtinant efektyvaus laikinai sulaikyto asmens teisių apsaugos mechanizmo. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos baudžiamojo proceso kodekso 140 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) siekiama:

pakeisti laikino sulaikymo teisinį reglamentavimą, siekiant užtikrinti, kad baudžiamojo proceso įstatyme būtų įtvirtintas aiškus ir tinkamas aptariamoms procesinėms prievartos priemonės skyrimo bei apskundimo mechanizmas, numatant konkrečius ir nedviprasmiškus laikino sulaikymo pagrindus bei šios procesinės prievartos priemonės taikymo procedūras, kurios pašalintų ydingas galimybes laikinai sulaikyti asmenis bei sustiprintų tokių asmenų teisių apsaugą.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymo projekto iniciatorius – Teisingumo ministerija. Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Baudžiamosios justicijos grupės (vadovė Simona Mesonienė, tel. 2662873, el. paštas s.mesoniene@tm.lt) vyresnysis patarėjas Jevgenijus Kuzma (tel. 2662884, el. paštas j.kuzma@tm.lt) ir patarėjas Martynas Dobrovolskis (tel. 2662899, el. paštas m.dobrovolskis@tm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptariamai teisiniai santykiai.

1. Pagal šiuo metu galiojančias BPK nuostatas, laikinai sulaikyti asmenį galima vadovaujantis vienu iš BPK 140 straipsnio 1 ar 2 dalyje įtvirtintų pagrindų. Pirmiausia, asmuo gali būti laikinai sulaikomas prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno ar kiekvieno asmens tuo atveju, jeigu toks asmuo yra užkluptas darant nusikalstamą veiką ar tuoj po jos padarymo (BPK 140 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į tai, kad aptariamasis laikino sulaikymo pagrindas yra siejamas su konkrečiu objektyvioje

tikrovėje egzistuojančiu faktu – galimu nusikalstamos veikos padarymu, šio pagrindo taikymas praktinėje ikiteisminio tyrimo pareigūnų veikloje problemų nesukelia ir neleidžia konstatuoti, kad asmens sulaikymas aptariamu pagrindu sukurtų prielaidas nepagrįstai apriboti jo teises. Tuo atveju, jeigu asmuo nėra užkluptas darant nusikalstamą veiką ar iškart po jos padarymo, jis gali būti sulaikytas tik *išimtiniais atvejais*, kai yra *visos šios sąlygos*: 1) paaiškėja, kad yra šio Kodekso 122 straipsnyje numatyti suėmimo skyrimo pagrindai ir sąlygos; 2) tuoj pat būtina suvaržyti asmeniui laisvę siekiant šio Kodekso 119 straipsnyje numatytų tikslų; 3) nėra galimybės šio Kodekso 123 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo. Taigi, asmens sulaikymas aptariamu pagrindu yra iš esmės galimas tik tokiu atveju, jeigu yra nustatomi BPK 122 straipsnyje įtvirtinto suėmimo pagrindai bei sąlygos (kas kartu yra susiję ir su BPK 119 įtvirtintų kardomųjų priemonių tikslų egzistavimu, kadangi viena iš suėmimo skyrimo sąlygų yra negalimumas pasiekti BPK 119 straipsnyje įtvirtintų tikslų taikant švelnesnę kardomąją priemonę) ir prokuroras *neturi galimybės (pakankamai laiko)* kreiptis į teismą dėl asmens, kuris nėra sulaikytas, suėmimo. Aptariamo laikino sulaikymo pagrindo sąlygų analizė atskleidžia tai, kad šiuo pagrindu laikinas sulaikymas *turėtų būti taikomas tik išimtiniais atvejais*, kadangi negalimumas kreiptis į teismą dėl suėmimo paskyrimo turėtų būti suponuotas iš esmės labai greitai ikiteisminio tyrimo metu nustatinėjamų aplinkybių pasikeitimu, kurio negalėjo numatyti ikiteisminį tyrimą kontroliuojantis prokuroras. Šiame kontekste ypatingai atkreiptinas dėmesys į tai, kad laikinas sulaikymas aptariamu pagrindu yra galimas tik egzistuojant aptartų sąlygų visumai, kurių turinio visuma atskleidžia tai, kad *laikinas sulaikymas aptariamu pagrindu yra būtinas tik todėl, kad būtų užtikrintas neatidėliotinas prokuroro kreipimasis į teismą dėl suėmimo paskyrimo sulaikytam asmeniui* ir laikinai nesulaikius tokio asmens, yra didelė rizika, kad bus esmingai pakenkta baudžiamajam procesui (pavyzdžiui, asmuo pasislėps, sunaikins įrodymus, darys naujus nusikaltimus ir kt.). Tačiau teismų praktikos analizė atskleidė, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ar prokuroras, priimdami nutarimą skirti laikiną sulaikymą BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu, dažnu atveju savo sprendimą grindžia ne neatidėliotinu poreikiu kreiptis dėl asmens suėmimo, o poreikiu atlikti baudžiamojo proceso veiksmus ar egzistuojant tik vienai iš laikino sulaikymo sąlygų, įtvirtintų BPK 140 straipsnio 2 dalyje.¹ Akivaizdu, kad tokia ikiteisminio tyrimo pareigūnų bei prokurorų suformuota laikino sulaikymo skyrimo BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu praktika yra ydinga ir prieštaraujanti aptariamo laikino sulaikymo pagrindo paskirčiai bei tikslui, kas neabejotinai suponuoja potencialų laikinai sulaikytų asmenų teisių pažeidimą, neproporcingą asmens laisvės suvaržymą. Atsižvelgiant į tai, yra būtina tikslinti BPK 140 straipsnyje įtvirtinto laikino sulaikymo skyrimo mechanizmą, aiškiai reglamentuojant ikiteisminio tyrimo bei prokuroro galimybę taikyti laikiną sulaikymą BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad BPK 140 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta galimybė ikiteisminio tyrimo pareigūnui priimti nutarimą dėl asmens sulaikymo aptartu pagrindu, kas manytina neatitinka ikiteisminio tyrimo pareigūnų kompetencijos bei funkcijų ikiteisminio tyrimo metu. Šiame kontekste pažymėtina, kad tik ikiteisminiam tyrimui vadovaujantis ir jį kontroliuojantis prokuroras turi išimtinę kompetenciją įvertinti, ar egzistuoja BPK 122 straipsnyje įtvirtinti suėmimo skyrimo pagrindai bei sąlygos, bei kreiptis dėl asmens suėmimo į teismą. Dėl šios priežasties, BPK 140 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas reglamentavimas, leidžiantis ikiteisminio tyrimo pareigūnui priimti asmens laisvę varžantį sprendimą, kuris yra iš esmės motyvuojamas suėmimo skyrimo pagrindų bei sąlygų nustatymu, pažeidžia šią išimtinę prokuroro funkciją ir prieštarauja kardomųjų bei procesinės prievartos priemonių skyrimo sistemai.

2. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo metu BPK nėra įtvirtintas efektyvus laikino sulaikymo paskyrimo apskundimo mechanizmas. Pažymėtina, kad šiuo metu nutarimas skirti laikiną sulaikymą gali būti skundžiamas tik BPK 63 straipsnyje įtvirtinta tvarka, todėl laikinai sulaikytas asmuo neturi galimybės, kad jam taikomo laikino sulaikymo pagrįstumo bei teisėtumo klausimas būtų išspręstas

¹ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 30 d. nutartyje Nr. 3K-3-718-421/2015 laikino sulaikymo BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu teisėtumui patvirtinti užteko to, kad „*nutarime laikinai sulaikyti asmenį yra nurodyta, kad P. B. būtina sulaikyti, nes paaiškėjo BPK 122 straipsnyje nustatyti suėmimo pagrindai ir sąlygos: jis trukdys procesui, nes pats ar per kitus asmenis gali bandyti paveikti liudytojus, kitus įtariamuosius, sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės bylai tirti.*”

laikino sulaikymo taikymo metu. Atsižvelgiant į tai, kad asmuo, kuriam buvo taikytas laikinas sulaikymas, gali sulaukti tik *Ex post facto* (lot. po fakto) vertinimo, manytina, kad yra neužtikrinama efektyvi teisė gintis nuo galimai nepagrįsto asmens laisvės suvaržymo. Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad tuo atveju, jeigu asmuo yra sulaikomas ikiteisminio tyrimo pareigūno ar kito asmens, prokuroras yra informuojamas tik apie laikino asmens sulaikymo faktą (BPK 140 straipsnio 3 dalis), tačiau jis neturi pareigos savarankiškai įvertinti tokio sulaikymo pagrįstumo bei teisėtumo fakto. Atsižvelgiant į tai, kad ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja prokuroras, turėtų būti įtvirtinta teisė prokurorui priimti savarankišką sprendimą dėl laikino sulaikymo teisėtumo bei pagrįstumo. Taip pat atsižvelgiant į tai, kad BPK 140 straipsnyje nėra įtvirtinta procesinio dokumento, kurio pagrindu asmuo yra sulaikomas, įteikimo tvarka, atitinkamai BPK 140 straipsnio 1 dalies sulaikymo atveju, asmuo net nežino kokį procesinį sprendimą skūsti, kadangi ikiteisminio tyrimo pareigūnams šiuo metu nėra įtvirtinta BPK net pareiga įteikti asmeniui jo laikino sulaikymo protokolą.

3. Pažymėtina, kad šiuo metu BPK 140 straipsnyje nėra aiškiai reglamentuota sulaikyto asmens pristatymo ir laikymo tvarka. Atkreipiant dėmesį į tai, kad laikinai sulaikytas asmuo gali būti laikomas ne tik laikino sulaikymo vietoje (ikiteisminio tyrimo įstaigoje ar prokuratūroje), bet ir nugabentas atlikti atitinkamų būtinų proceso veiksmų į kitas įstaigas ar vietą, todėl siekiant užtikrinti ikiteisminio tyrimo pareigūnams galimybę atlikti su sulaikytuoju asmeniu procesinius veiksmus, būtina tikslinti BPK 140 straipsnio 6 dalies nuostatas. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo metu BPK 140 straipsnyje taip pat nėra reglamentuojama pranešimo apie laikiną sulaikymą tvarka sulaikytojo gynėjui bei skiriamas per mažas dėmesys tokio gynėjo užtikrinimui apklausoje, dėl ko sukuriamos prielaidos piktnaudžiauti ir neužtikrinti laikinai sulaikytiems asmenims gynėjo. Taip pat pažymėtina, kad galiojantis laikino sulaikymo reglamentavimas įtvirtina pareigą kiekvienu sulaikymo atveju apklausti sulaikytą asmenį pareiškus jam įtarimus. Atsižvelgiant į tai, sukuriamą prielaidos naudoti laikino sulaikymo institutą, kaip ikiteisminio tyrimo taktikos elementą, kadangi galiojantis reglamentavimas ir aptarta jo taikymo praktika iš esmės leidžia bet kurį asmenį, nepriklausomai nuo to, ar jis jau buvo apklaustas ikiteisminio tyrimo metu, jį sulaikyti ir aptariamų, itin neigiamų, aplinkybių kontekste jį pakartotinai apklausti, tokiu būdu paskatinant jo norą bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo institucijomis motyvuojant gresiančiu laisvės suvaržymu. Manytina, kad aptariamais ikiteisminio tyrimo taktikos elementais yra ydingi, todėl turi būti užtikrinami efektyvūs saugikliai, neleidžiantys piktnaudžiauti įtariamojo apklausos galimybe jo sulaikymo atveju.

4. Atsižvelgiant į aukščiau aptartus laikino sulaikymo reglamentavimo trūkumus, pažymėtina, kad prie aptariamų problemų egzistavimo taip pat esmingai prisideda ir nepakankamai aiškus laikino sulaikymo pabaigos pagrindų reglamentavimas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad galiojančiame BPK 140 straipsnio 8 dalyje įtvirtinti laikino sulaikymo pabaigos pagrindai nesudaro logiškos sistemos, yra tarpusavyje persipynę, kas sukuria teisinį neaiškumą, leidžiantį nepagrįstai taikyti laikino sulaikymo institutą. Šiame kontekste ypatingai pažymėtina, kad aiškumo stokojantys laikino sulaikymo pabaigos pagrindai sukuria prielaidas BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindų sulaikius asmenį jį laikiname sulaikyme išlaikyti iki maksimalių 48 valandų ir net nesikreipti į teismą dėl suėmimo paskyrimo, kas visiškai prieštarauja aptariamo laikino sulaikymo pagrindo paskirčiai bei tikslui, nepagrįstai suvaržo asmens laisvę realiai neegzistuojant poreikiui ją suvaržyti. Atsižvelgiant į tai, laikino sulaikymo pabaigos pagrindus būtina peržiūrėti iš esmės.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

1. Įstatymo projektu siūloma iš esmės pakeisti BPK 140 straipsnį, reglamentuojantį laikino sulaikymo skyrimo tvarką. Atsižvelgiant į Aiškinamojo rašto 3 dalies 1 punkte identifikuatą laikino sulaikymo skyrimo problematiką, Įstatymo projektu keičiamoje BPK 140 straipsnio 5 dalyje siūloma įtvirtinti konkrečius veiksmus, kurių privalės imtis ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, sulaikius asmenį vadovaujantis atitinkamu BPK 140 straipsnyje įtvirtintu pagrindu. Įstatymo projektu siūloma įtvirtinti, kad šio straipsnio 1 dalyje numatytu atveju laikinas sulaikymas negali trukti ilgiau, negu tai būtina asmens tapatybei nustatyti ir (ar) būtiniams proceso veiksmams atlikti. Šie veiksmai turi būti atlikti per kuo trumpiausią terminą. Atlikus tokius veiksmus ir nenustačius suėmimo pagrindų

bei sąlygų, asmuo būtų nedelsiant paleidžiamas. Jei šio straipsnio 1 dalyje numatyto atveju po proceso veiksmų atlikimo sulaikytam asmeniui būtina skirti suėmimą, jis ne vėliau kaip per keturiasdešimt aštuonias valandas turi būti pristatytas teisėjui, kuris BPK nustatyta tvarka išsprendžia suėmimo skyrimo klausimą. Tuo atveju, jeigu asmuo būtų sulaikomas aptariamo straipsnio 2 dalyje numatyto atveju, kuris suponuoja aiškų suėmimo pagrindų egzistavimą dar prieš skiriant laikiną sulaikymą, sulaikytas asmuo ne vėliau kaip per keturiasdešimt aštuonias valandas privalo būti pristatytas teisėjui, kuris BPK nustatyta tvarka išsprendžia suėmimo skyrimo klausimą. Teismui atsisakius skirti suėmimą, asmuo nedelsiant paleidžiamas. Aptariamais pakeitimais bus aiškiai atriboti laikino sulaikymo skyrimo pagrindai bei jų tikslai, nubrėžtos tikslios ikiteisminio tyrimo pareigūnų bei prokurorų veikimo ribos, kartu užkertant kelią ydingai praktikai taikyti laikiną sulaikymą BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu tuo atveju, kai siekiama ne realiai suimti laikinai sulaikytą asmenį, o tik atlikti būtinus procesinius veiksmus ar palengvinti tokių veiksmų atlikimą nepagrįstai apribojus asmens laisvę. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad tik prokuroras turi teisę baudžiamojo proceso metu įvertinti suėmimo pagrindų ir sąlygų, įtvirtintų BPK 122 straipsnyje, egzistavimą, Įstatymo projektu keičiamoje 140 straipsnio 2 dalyje siūloma atsisakyti galimybės ikiteisminio tyrimo pareigūnui priimti nutarimą laikinai sulaikyti asmenį aptariamu pagrindu.

2. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu BPK nėra įtvirtinta efektyvi galimybė laikinai sulaikytam asmeniui apskūsti laikino sulaikymo teisėtumo bei pagrįstumo faktą, Įstatymo projektu keičiamoje BPK 140 straipsnio 10 dalyje siūloma įtvirtinti specialią laikino sulaikymo apskundimo tvarką. Įstatymo projektu siūloma numatyti, kad BPK 140 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytas prokuroro nutarimas dėl laikino sulaikymo paskyrimo galėtų būti skundžiamas ikiteisminio tyrimo teisėjui. Skundas būtų paduodamas per prokurorą, dėl kurio nutarimo skundžiamasi. Atsižvelgiant į tai, kad toks skundas turėtų pasiekti ikiteisminio tyrimo teisėją per kuo trumpesnę laiko tarpą, siūloma numatyti, kad laikinai sulaikyto asmens skundą prokuroras nedelsiant pateikia ikiteisminio tyrimo teisėjui. Ikiteisminio tyrimo teisėjas privalėtų tokį skundą išnagrinėti per aštuonias valandas nuo jo gavimo dienos ir dėl jo priimti nutartį. Jeigu ikiteisminio tyrimo teisėjas patenkina skundą, sulaikytas asmuo būtų nedelsiant paleidžiamas. Aptariama ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis būtų galutinė ir neskundžiama. Įstatymo projektu siūlomi BPK 140 straipsnio 10 dalies pakeitimai užtikrins, kad kiekvienas laikinai sulaikytas asmuo turėtų efektyvią galimybę apskūsti jo atžvilgiu pritaikytą laikiną sulaikymą ir gauti aptariamą procesinės prievartos priemonės teisėtumo bei pagrįstumo vertinimą nepraėjus maksimaliam laikino sulaikymo terminui. Neabejotina, kad siūlomi pakeitimai užtikrins efektyvesni BPK 44 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos teisės realizavimą baudžiamojo proceso metu. Taip pat atsižvelgiant į aptariamus pakeitimus, Įstatymo projektu keičiamoje BPK 140 straipsnio 3 dalyje siūloma įtvirtinti prokurorui pareigą priimti nutarimą ir dėl BPK 140 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto laikino sulaikymo pagrindo (kuris privalomai būtų įteikiamas sulaikytam asmeniui), kadangi galiojančiame BPK reguliavime dėl aptariamo laikino sulaikymo pagrindo yra surašomas tik laikino sulaikymo protokolas, dėl ko toks asmuo negauna jokie procesinio sprendimo (nutarimo), patvirtinančio jo sulaikymo teisėtumą ir pagrįstumą, kurį jis galėtų apskūsti ikiteisminio tyrimo teisėjui. Kartu aptariamais pakeitimais įtvirtins prokurorui pareigą kiekvienu laikino sulaikymo atveju savarankiškai įvertinti ikiteisminio tyrimo pareigūno ar kito asmens pritaikyto laikino sulaikymo teisėtumą ir pagrįstumą, bei dėl to priimti savarankišką procesinį sprendimą (nutarimą). Prokurorui nustačius, kad sulaikymas pritaikytas nepagrįstai ar neteisėtai, asmuo tokiu atveju būtų nedelsiant paleidžiamas.

3. Atsižvelgiant į Aiškinamojo rašto 3 dalies 3 punkte iškeltą laikino sulaikymo reglamentavimo problemą, Įstatymo projektu keičiamoje BPK 140 straipsnio 7 dalyje siūloma įtvirtinti, kad BPK 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto pagrindu laikinai sulaikytas asmuo nedelsiant pristatomas į laikino sulaikymo vietą ar vietą, kurioje atliekamas proceso veiksmas, kuriame laikinai sulaikytas asmuo privalo ar sutinka dalyvauti. Tuo atveju, jeigu asmuo sulaikomas aptariamo straipsnio 2 dalyje nustatyto pagrindu, laikinai sulaikytas asmuo nedelsiant pristatomas į laikino sulaikymo vietą. Taip pat siūlomais pakeitimais yra tikslinamos nuostatos, susijusios ikiteisminio tyrimo veiksmis, kurie gali būti atliekami su laikinai sulaikytu asmeniu BPK 140 straipsnio 2 dalies

pagrindu, numatant, kad šio straipsnio 2 dalyje numatyto pagrindu laikinai sulaikytas asmuo, jeigu anksčiau procese jis nebuvo apklaustas kaip įtariamasis, po jo pristatymo į laikino sulaikymo vietą nedelsiant turi būti apklaustas kaip įtariamasis, prieš tai atlikus BPK 187 straipsnyje numatytus veiksmus. Jei toks asmuo tame procese jau buvo apklaustas įtariamuoju, po sulaikymo jis gali būti apklaustas tik apie laikino sulaikymo aplinkybes. Aptariamai pakeitimai užtikrins, kad BPK 140 straipsnyje būtų išsamiai reglamentuota laikinai sulaikyto asmens pristatymo į laikino sulaikymo vietą bei laikymo joje tvarka. Kartu bus užtikrinta, kad BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu sulaikytas asmuo nedelsiant (nelaukiant 24 valandų), būtų apklaustas kaip įtariamasis, o tuo atveju, jeigu jis jau buvo apklaustas įtariamuoju ankstesnėje ikiteisminio tyrimo stadijoje, prieš kreipiantis į teismą dėl tokio asmens suėmimo, jis galėtų būti apklausiamas tik apie sulaikymo aplinkybes. Šie pakeitimai užtikrins, kad, pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo institucijos negalėtų naudoti laikino sulaikymo fakto, kaip ikiteisminio tyrimo taktikos elemento, siekiant iš nelaisvėje esančios įtariamojo, kuris jau buvo apklaustas ikiteisminio tyrimo metu, gauti daugiau informacijos apie jo galimai padarytą nusikalstamą veiką, motyvuojant gresiančio suėmimo tikimybe. Atsižvelgiant į tai, siūlomi pakeitimai sudarys tinkamas galimybes formuoti aiškiai apklausų sulaikyme organizavimo ir turinio nustatymo praktikai. Kartu pažymėtina, kad siekiant sustiprinti laikinai sulaikytų asmenų teisių apsaugą, Įstatymo projektu keičiamoje BPK 140 straipsnio 8 dalyje numatoma, kad jei laikinai sulaikytas asmuo prašo apklausos metu užtikrinti gynėjo dalyvavimą, apklausa atidedama iki gynėjo atvykimo. Tuo atveju, jeigu asmuo nepakviečia ar neturi gynėjo, jis būtų kviečiamas ar paskiriamas šio Kodekso 50 straipsnyje nustatyta tvarka. Tokiam asmeniui užtikrinama galimybė iki apklausos be pašalinių susitikti su gynėju, kas neabejotinai sustiprins laikinai sulaikyto asmens teisių apsaugą bei užkirs kelią tokio asmens atžvilgiu taikyti spontaniškas įtariamojo apklausas, kuriose dėl įvairių priežasčių laikino sulaikyto asmens gynėjas neturės galimybės dalyvauti.

4. Atsižvelgiant į aptartus Įstatymo projektu siūlomus pakeitimus, sistemiškai ir logiškai subalansuojami Įstatymo projektu keičiamoje BPK 140 straipsnio 11 dalyje įtvirtinti laikino sulaikymo pabaigos pagrindai, pašalinant egzistuojantį šių pagrindų nesuderinamumą, sistemine painiava bei spragas, papildomai numatant, kad sulaikytas asmuo turi būti nedelsiant paleistas, jeigu: 1) šio straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais nustatyta sulaikyto asmens tapatybė ir (ar) atlikti kiti būtini proceso veiksmai ir nėra nustatyta šio Kodekso 122 straipsnyje numatytų suėmimo skyrimo pagrindų ir sąlygų; 2) šio straipsnio 3 dalyje nurodytu atveju prokuroras priima nutarimą atsisakyti skirti laikiną sulaikymą bei 3) šio straipsnio 10 dalyje nurodytu atveju ikiteisminio tyrimo teisėjas priima nutartį dėl laikino sulaikymo panaikinimo. Pažymėtina, kad Įstatymo projektu keičiamame BPK 140 straipsnio 11 dalies 1 punkte numatoma galimybė paleisti asmenį iš laikino sulaikymo tik jį sulaikius BPK 140 straipsnio 1 dalies pagrindu. Aptariamai pakeitimai įtvirtinami atsižvelgiant į tai, kad galiojantis teisinis reglamentavimas leido piktnaudžiauti laikino sulaikymo institutu ir sulaikius asmenį BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu, buvo suteikta galimybė ikiteisminio tyrimo pareigūnams ar prokurorui priimti sprendimą, kad visgi nėra suėmimo pagrindų arba suėmimas yra netikslingas, kas akivaizdžiai prieštarauja pačiam asmens laikino sulaikymo pagrindui, numatančiam, kad laikino sulaikymo metu BPK 140 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos sąlygos (įskaitant suėmimo skyrimo pagrindus bei sąlygas) neabejotinai egzistavo. Atsižvelgiant į tai, siūlomi pakeitimai įtvirtins papildomus laikino sulaikymo pabaigos pagrindus, atsižvelgiant į aukščiau pasiūlytus laikino sulaikymo instituto tobulinimo mechanizmus, kurie taip pat pašalins baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtintus laikino sulaikymo pabaigos nelogiškumus, taikymo piktnaudžiavimus bei sistemine painiava.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Numatoma, kad Įstatymo projektas neigiamų pasekmių neturės.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas Įstatymo projektas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima priimto įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo projekto nuostatų įgyvendinimas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių įstatymų nereikės.

9. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus. Įstatymo projektas naujų sąvokų nenustato, todėl jų įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka nereikia.

10. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymo projektas ne tik atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) nuostatas, bet ir sustiprina Konvencijos 5 straipsnyje įtvirtintos asmens teisės į laisvę ir saugumą apsaugą. Taip pat Įstatymo projektas atitinka ir Europos Sąjungos dokumentus.

11. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras iki 2020 m. gruodžio 31 d. patvirtins šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Įstatymo įgyvendinimui papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų neprireiks. Įstatymo projektas leis sutaupyti valstybės biudžeto lėšas, kadangi, tikėtina, bus taikoma mažiau laikinų sulaikymų.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projekto rengimo specialistų vertinimų ar išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jiems įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „Baudžiamojo proceso kodeksas“, „procesinė prievartos priemonė“, „laikinas sulaikymas“, „apskundimas“, „ikiteisminio tyrimo teisėjas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra